

Aan de leden van de Eerste Kamer

c.c. Zijne Excellentie de heer F. Grapperhaus
Minister van Justitie en Veiligheid

Amsterdam, 7 november 2019

Betreft: Bijdrage NVJ deskundigenbijeenkomst Eerste Kamer inzake wetsvoorstel
Strafbaarstelling verblijf in een door een terroristische organisatie gecontroleerd gebied
(35125)

Geachte leden van de Eerste Kamer,

We hebben als journalistieke vertegenwoordiging afgesproken dat we u niet 3 maal dezelfde zeer breed levende bezwaren tegen deze wet aan u gaan voorschotelen. U ontving reeds een brief van het Genootschap van Hoofdredacteuren en van meer dan 100 gerenommeerde journalisten uit het werkveld.

Hoe de journalistieke gemeenschap over het meest brede spectrum over deze wet denkt, mag duidelijk zijn.

Wij hebben de vraag aan onze bijna 8000 leden voorgelegd en het antwoord was duidelijk: "Een wet waarin voorafgaand toestemming moet worden gevraagd om ons werk te mogen doen, is een grove inbreuk op de vrijheid van meningsuiting en maakt het ons onmogelijk om veilig ons werk in risicogebieden te doen. Het is een wet, die we collectief zullen gaan overtreden, als deze in de huidige vorm wordt aangenomen".

De wet schaadt het aanzien van Nederland als persvrij land, schaadt de in het buitenland werkzame journalisten rechtstreeks en zorgt voor een extra risico bij de uitoefening van hun werk.

In een doorgaans zeer pluriform en eigengereide achterban is men het over dit onderwerp, van Telegraaf tot Volkskrant, van Elsevier tot Vrij Nederland en van Nu.nl tot de Correspondent, het roerend met elkaar eens: Deze wet deugt in deze vorm niet.

Dit brede spectrum is niet alleen zichtbaar bij onze eigen achterban in Nederland, maar zien we ook terug in internationale reacties op dit voorstel van gerenommeerde internationale persvrijheids- en mensenrechtenorganisaties zoals CPJ, RSF, EFJ en Amnesty International. Ook het onafhankelijke onderzoeksinstituut van het ministerie, het WODC heeft afgelopen week in vernietigende bewoordingen uitgelaten over dit wetsvoorstel.

Hun verklaringen hebben wij toegevoegd aan deze schriftelijke bijdrage, alsmede onze eerder verwoorde bezwaren tegen de wet, in brieven van 14 februari en 5 september 2019 aan de minister van justitie.

Een kort citaat van het WODC wil ik u niet onthouden:

“Wat betreft journalisten zal Nederland bij invoering van het voorgestelde artikel 134b Sr en het daarbij voorgestane beleid de meest beknellende verblijfsstrafbaarstelling ter wereld hebben. Voor hulpverleners is de Nederlandse wetsbepaling vanwege de uitzondering voor het Rode Kruis iets gunstiger dan de Deense, maar nog altijd veel minder aantrekkelijk dan de regelingen van Australië en het Verenigd Koninkrijk.”

Voorop staat dit: een wet die ervoor zorgt dat journalisten vooraf toestemming moeten gaan vragen om af te reizen naar voor hen relevant nieuwswaardig gebied is een wet die geen enkele grondwettelijke toets en Europese verdragstoets zal kunnen doorstaan.

U als Eerste Kamer bent ervoor om buiten de waan van de dag juist deze toets uit te voeren: Hoe belangrijk het onderwerp veiligheid ook is, er moeten ook grenzen bewaakt worden om de rechtstaat te laten blijven functioneren. Wij spreken u aan op deze rol.

Elke vorm van verplichte toestemming vooraf voor de journalistieke beroepsgroep, impliceert onvermijdelijk dat ook een voorafgaande weigering om af te reizen, onder dwang van een gevangenisstraf mogelijk is. Dat is niets meer of minder dan censuur, de meest ingrijpende schending van het uitgangspunt van vrije nieuwsgaring.

Wij verzoeken u dan ook nadrukkelijk om juist om deze reden het onderhavige wetsvoorstel terug te sturen naar de Tweede Kamer. Het goedkeuren van het wetsvoorstel in de huidige vorm berokkent Nederland als persvrij land en onze beroepsgroep in het bijzonder ernstige schade. Uiteindelijk kan het ervoor zorgen dat het Nederlandse publiek, maar ook u als volksvertegenwoordigers, niet langer langs onafhankelijke weg geïnformeerd kan worden over politiek gezien zeer kwetsbare gebieden.

Wanneer u desondanks geen meerderheid zou weten te vinden voor het volledig afwijzen van deze wet, willen wij u een mogelijk compromis voorleggen, dat alleen bij zeer strikte

uitvoering een werkbaar alternatief kan bieden voor het bovengenoemde, meest ernstige bezwaar in deze wet:

Daarbij vragen we u nadrukkelijk om u niet in de luren te laten leggen door onze Minister van Justitie, die doet alsof hij onze beroepsgroep alle ruimte geeft voor een eigen regeling, maar feitelijk de door ons zo verafschuwde voorafgaande goedkeuring verplaatst naar de beroepsgroep zelf.

Daar voelen we niets voor en dit zou ons ook in een onmogelijke positie brengen. Wij willen en zullen geen register bijhouden waarin beroepsgenoten bij ons voorafgaand aan vertrek moeten melden dat ze mogelijk naar terroristisch gebied gaan afreizen. Dit brengt ons in een soort handhavingspositie, die niet past bij onze rol als beroepsvereniging en brengt collega's, die vooraf liefst zo min mogelijk melden over een bezoek aan een risico-gebied, onnodig in gevaar.

Het is daarbij tekenend dat de minister niet eens de moeite heeft genomen om op onze brieven van februari en september 2019 te antwoorden. Hij kiest willens en wetens voor een lijn die contrair staat aan de belangen van de journalisten, die naar dit soort gebieden afreizen en weigert de door ons gesuggereerde Deense oplossing uit te werken.

Juist ook in de enige twee andere landen ter wereld waar deze wet van kracht is, in het Verenigd Koninkrijk en Australië is in de wet een duidelijke uitzonderingsbepaling voor de journalistieke beroepsgroep opgenomen.

Alleen een strenge en gedetailleerd uitgewerkte opdracht door u aan de minister tot wijziging van de wet zou dan ook soelaas kunnen bieden. Daarbij adviseren wij uw kamer om een novelle te gelasten, zodat in de wettekst zelf duidelijk wordt verankerd dat er geen voorafgaande toestemming vereist is voor journalisten om naar terroristisch gebied af te reizen.

Deze uitzonderingspositie staat immers ook expliciet in de wet, die in Australië en het Verenigd Koninkrijk van kracht is.

Daarvoor verwijzen wij graag naar de WODC notitie DD 2019/60 afl. 10 / dec. 2019, bijgevoegd bij onze schriftelijke bijdrage.

Juist door de uitzonderingspositie voor journalisten algemeen te verwoorden, wordt rechtsonzekerheid voor deze "legale gebiedsbetreders" voorkomen en -nog belangrijker-, wordt voorkomen dat de journalistieke beroepsgroep voorafgaande toestemming aan de minister zou moeten vragen, hetgeen hun onafhankelijkheid én veiligheid in dit soort gebieden ernstig in gevaar brengt.

Het opnemen van een uitzonderingspositie voor journalisten laat onverlet dat een persoon, die zich voor zou doen als journalist, maar vanwege andere bedoelingen in een aangewezen gebied aanwezig was, wel degelijk gestraft kan worden. Het zorgt er alleen voor dat de zogenaamde onschuldpresumptie voor de journalistieke beroepsgroep uitgangspunt is.

Vervolgens kan de minister in een memorie van toelichting de definitie van de journalistieke beroepsgroep nader omschrijven, zodat daar in generieke vorm alle journalisten, die zich als zodanig kunnen identificeren en voor de uitoefening van hun werk in deze gebieden werk verrichten, onder vallen. Een soortgelijke bepaling is ook in de Wet op de journalistieke bronbescherming opgenomen.

Die identificatie en de constatering dat een bezoek in de uitoefening van het vak was- zal uiteraard altijd pas achteraf worden vastgesteld, zodat er geen sprake is van een "voorafgaand individueel toestemmingsvereiste".

Identificatie (achteraf!) kan in ieder geval door middel van een perskaart uitgegeven door de NVJ/IFJ danwel uitgegeven door de Landelijke Politieperskaart, alsmede door middel van het (achteraf) overleggen van een arbeidsovereenkomst of opdrachtovereenkomst met een onafhankelijk nieuwsmedium of door publicatie in een onafhankelijk medium.

Het duidelijk vastleggen van deze uitzonderingspositie geeft de beroepsgroep de zekerheid dat zij zonder extra risico kunnen afreizen en dat voor hen bij aanwezigheid in het gebied de onschuldpresumptie uitgangspunt blijft.

Overigens bepleiten wij een soortgelijke behandeling voor NGO-medewerkers, die voor hun eigen veiligheid en behoud van onafhankelijkheid ook een dergelijke uitzonderingspositie verdienen.

Met vriendelijke groet,
Namens het bestuur van de Nederlandse Vereniging van Journalisten

Thomas Bruning
algemeen secretaris